

НЕВІДОМІ СТОРІНКИ СТАНОВЛЕННЯ КИЇВСЬКОГО ВЕТЕРИНАРНО-ЗООТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ І КАФЕДРИ ВЕТЕРИНАРНОЇ ЕПІДЕМІОЛОГІЇ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТВАРИН

**Мельник В. В., Сорокіна Н. Г., Мартинюк О. Г.,
Шевчук В. М., Ситнік В. А., Жуковський М. О.**

Національний Університет Біоресурсів і природокористування
України, м. Київ, Україна, e-mail: melnyk_vv@nubip.edu.ua

Метою роботи було дослідити значення створення Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту (КВЗІ), невідомі сторінки історії становлення ветеринарної медицини в Україні на початку 20 століття. Матеріалом для написання статті слугували дослідження українських науковців, істориків, архівістів і енциклопедистів. Доля фахівців ветеринарної медицини нерозривно зв'язана з історичними подіями, що відбувалися в Україні. Так доля першого завідувача кафедри епізоотології професора Д. Є. Калкатіна і доля харківського професора М. Д. Агаллі звела їх у сфабрикованій справі за звинуваченням у приналежності до «Всеукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів і бактеріологів». Всього по «справі» було засуджено 17 осіб, у тому числі 6 — з Харківського Інституту наукової та практичної ветеринарії. Усі вони були засуджені до розстрілу, який був замінений ув'язненням в концтаборах Казахстану на 10 років. З кожним роком кафедра розвивалась, збагачувалась науковими здобутками і науковцями. Змінювалась і трансформувалась і назва кафедри в процесі її становлення. На сьогодні у складі кафедри великий науково-педагогічний колектив, нова назва — кафедра ветеринарної епідеміології та охорони здоров'я тварин.

Ключові слова: історія, ветеринарна медицина, КВЗІ, кафедра ветеринарної епідеміології та охорони здоров'я тварин

Важлива роль в організації ветеринарної справи в Україні належить товариствам. З 1880 р. в Києві діяв Київський відділ товариства захисту тварин, на базі якого в 1904 році відкрилася перша ветеринарна амбулаторія м. Києва. В 1903 році у Києві відкрито Південно-Західне товариство ветеринарних лікарів, до складу якого входили представники Київської, Волинської та Подільської губерній. На початку ХХ століття відкрилось Українське товариство ветеринарних лікарів, завдяки якому у Києві відкрили ветеринарний факультет, який пізніше отримав статус Київського ветеринарного інституту.

Історія факультету починається з сільськогосподарського відділення Київського політехнічного інституту [1, 2].

У 1918 році за участі Товариства ветеринарних лікарів Комісією у справах вищої освіти при Міністерстві народної освіти під головуванням академіка Володимира Івановича Вернадського було ухвалено постанову про відкриття Київського ветеринарного інституту.

Позиція академіка В. І. Вернадського з питань науки та освіти була такою: «Важливо створити сильний центр наукових досліджень українського народу, його історії, його мови, природи України. Звичайно, треба вести ці дослідження в найширшому загальнолюдському масштабі. Треба якнайшвидше створювати кафедри і лабораторії, інститути, які спочатку, можливо, й будуть зайняті росіянами. Але становище скоро зміниться, бо посади в академії виборні. Дуже скоро заявлять про себе місцеві сили».

Підкомісія у складі академіка В. І. Вернадського, професорів Пучківського та Осипчука, ветеринарних лікарів Вротновського-Сивошапки, Леонтовича, Скороходька, Клісенка, Сенченка та інших (прізвища втрачені), обрала першим директором Київського ветеринарного інституту професора Пучківського та передала проект статуту Київського ветеринарного інституту до Міністерства народної освіти. Прихід до Києва Директорії, а згодом і радянської влади припинили на деякий час створення Київського ветеринарного інституту. Так завершився перший етап створення Інституту [5, 9].

18 березня 1920 р. організаційна комісія Київського народного університету політехнікуму (далі — КНУП) запропонувала професорові В. К. Ліндеману викладати анатомію на ветеринарному факультеті КНУП.

26 липня 1920 р. організаційна комісія КНУП ухвалила план 2-річного навчання «Ветеринарного Відділу», який був розроблений професором В. К. Ліндеманом, а 5 серпня 1920 р. на підставі цього плану навчання Управлінням вищими школами (УВШ) у Києві було ухвалено створення Ветеринарного факультету при Народному університеті політехнікумі [2, 9].

16 серпня 1920 р. професора В. К. Ліндемана було обрано до Президії Тимчасової ради Ветеринарного факультету. На думку академіка А. К. Скороходька, другий період створення Інституту, як ветеринарно-фельдшерської школи, завершився 27 вересня 1920 р., коли УВШ скасувало свою постанову від 5 вересня 1920 р. та ухвалило постанову про заснування ветеринарної вищої школи при Київському політехнічному інституті. Виконання постанови УВШ покладалось на організаційну комісію у складі професорів В. К. Ліндемана, В. В. Колкунова та В. П. Устьянцева.

10 жовтня 1920 р. нова організаційна комісія щодо створення вишу при КПІ ухвалила приймальні іспити для слухачів на 12 жовтня 1920 р. та запропонувала професорові В. К. Ліндеману викладати зоологію. Місцями викладання курсів були обрані: будинок колишнього Жіночого медичного інституту на Собачій стежці (вул. Мечнікова, 5), Комерційний інститут, Політехнічний інститут та лабораторія загальної патології медакадемії.

20 листопада 1920 р. приймальна комісія ветеринарного факультету, у складі якої був професор В. К. Ліндеман, розпочала роботу в приміщенні лабораторії загальної патології медичної академії [12].

13 грудня 1920 р. за зверненням до УВШ професора В. К. Ліндемана відбулись збори ветеринарних лікарів у приміщенні Окружного військового ветеринарного управління м. Києва (вул. Банкова, 5) щодо поповнення Комісії ветеринарними лікарями-фахівцями. На зборах були присутні 40–50 ветеринарних лікарів, представники Організаційної комісії професори В. К. Ліндеман і В. П. Устьянцев, голова Ради медичної академії професор Корчак-Чепурківський. Збори зі свого складу сформували нову Організаційну комісію з ветеринарних лікарів і ухвалили постанову, що Ветеринарний інститут у Києві повинен бути вищою школою з українською викладовою мовою.

15 січня 1921 р., як стверджує академік А. К. Скороходько, засіданням нової Організаційної комісії, на якому у своїй доповіді професор В. К. Ліндеман окреслив статут та порядок роботи, розпочалась нова епоха Ветеринарного інституту у м. Києві [7].

27 січня 1921 р. професор В. К. Ліндеман увійшов до складу спеціальної організаційної комісії щодо організації при Ветеринарному інституті Інституту професорських стипендіатів.

У травні 1921 р. було створено спеціальну комісію під головуванням професора Плотнікова, до якої входили представники Політехнічного інституту, Губпрофосвіти, Ветеринарно-зоотехнічного інституту (В. К. Ліндеман та А. К. Скороходько), яка ухвалила постанову про остаточне відокремлення Ветеринарно-зоотехнічного інституту від Політехнічного інституту.

5 жовтня 1921 р. професора В. К. Ліндемана було призначено ректором Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту [5, 7].

Історія кафедри ветеринарної епідеміології та охорони здоров'я тварин започаткована в жовтні 1920 р. з відкриттям ветеринарного факультету в складі Київського політехнічного інституту. У 1922 році першим завідувачем кафедри патології та терапії пошесних хвороб з епізоотологією став відомий лікар Дмитро Єлисейович Калкатін [5].

Д. Є. Калкатін народився 1 листопада 1883 р. в с. Федорівка Олександрівського повіту Херсонської губернії, нині Федоро-Шулічине Долинського району Кіровоградської області. Працював ветеринарним лікарем у земстві Херсонської губернії [10].

З 1924 р. професор, завідуючий кафедрою патології та терапії, інфекційних хвороб з епізоотологією, і декан ветеринарного факультету КВЗІ.

З 1921 по 1923 р. професорський стипендіат з курсу епізоотології, завідуючий кабінетом.

У 1924 році після раптової смерті ректора КВЗІ, видатного мікробіолога, професора Ф. З. Омельченка, новим ректором було призначено професора А. К. Скороходька, а деканом ветеринарного факультету став професор Д. Є. Калкатін.

У першому томі журналу в 1924 р. «Записки Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту» професором А. К. Скороходьком було надруковано публікацію «З історії Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту», яка є першою роботою з історії КВЗІ. На сторінках цього журналу професором Д. Є. Калкатіним було надруковано дві публікації «До питання про довготривалість активності імун-сироватки» та «Біологічний метод титрування супроти-телійових імун-сироваток *in vitro*».

Важливою є ще одна несподівана історична цінність видання першого тому журналу 1924 р. «Записки Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту» (стор. 101–106) — тут були розміщені публікації «Про алгебричну теорему додавання» та «Замітка про рівняння Briot et Bouquet» всесвітньовідомого українського математика, академіка Михайла Пилиповича Кравчука [5].

У 1926 р. професором Д. Є. Калкатіним у четвертому томі журналу «Записки Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту» було надруковано публікацію «Дозування телійових вакцин і ускладнення після телійових вакцинувань».

У період 1927–1931 рр. професором Д. Є. Калкатіним були підготовлені науково-

популярні видання: «Як охороняти худобу від хвороб», «Пошесті, що переходять з тварин на людей», «Телій», «Сухоти на тваринах», «Залозиця», «Шиляк на худобі», «Пошесті на свинях та як попередити їх», «Пошесті на птиці», «Сап», «Що робити, щоб не хворіла худоба», «Як охороняти коні від сапу», «Жовна на худобі», «Боротьба проти телію».

У 1930 р. світ побачило наукове видання «Популярна ветеринарна енциклопедія», у підготовці якого брали участь В. В. Боровський, П. І. Гімелрейх, Д. Є. Калкатін, О. М. Корсунський, З. Д. Пересада, О. І. Руденко, А. К. Скороходько, В. І. Стеллецький та К. І. Туркевич.

У 1931 р. професор Д. Є. Калкатін підготував до друку перший україномовний підручник з епізоотології, який було видано під назвою «Патологія і терапія інфекційних хвороб з епізоотологією».

Професор Д. Є. Калкатін — фахівець у галузях ветеринарної медицини, мікробіології, епізоотології та імунології. У 1931 р. його заарештували за звинуваченням у приналежності до контрреволюційної організації ветеринарів і бактеріологів [7].

В електронному виданні Національної академії аграрних наук «Історія науки і біографістика» у № 3 за 2007 р. розміщено роботу кандидата ветеринарних наук Анатолія Григоровича Корольова «Институт научной и практической ветеринарии Наркомзема УССР в годы репрессий», з якої дізнаємося про так звану «Всеукраїнську контрреволюційну організацію ветеринарів і бактеріологів». У своїй роботі А. Г. Корольов дослідив матеріали справи «О всеукраинской контрреволюционной организации ветеринаров и бактериологов», які зберігаються в архіві Служби безпеки України у м. Харкові. За цією справою у 30-х рр. ХХ століття проходили провідні співробітники вищих навчальних закладів, наукових інститутів і працівники ветеринарної служби України [4].

усього за зазначеною справою було засуджено 17 осіб, зокрема 6 — з Харківського Інституту наукової та практичної ветеринарії: професор М. Д. Агаллі (директор інституту), Б. І. Обухівський, Г. А. Кудрявцев, Я. Е. Василець, П. П. Вишневський, П. М. Козелкін. Усі вони були засуджені до розстрілу, який був замінений ув'язненням у концтаборах Казахстану на 10 років. Життя трагічно поєднало долі мільйонів репресованих українців, серед яких професор М. Д. Агаллі з Харкова та професор Д. Є. Калкатін з Києва [6].

Професор Микола Дмитрович Агаллі був відомим ученим, одним з головних засновників Інституту наукової і практичної ветеринарії у місті Харкові. У 1931 р. професора М. Д. Агаллі заарештували за звинуваченням у приналежності до «Всеукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів і бактеріологів». Професор М. Д. Агаллі після відбуття частини строку в Карагандинському виправно-трудоному таборі був звільнений, відмовився від всіляких пропозицій і залишився працювати за вільним наймом там само в Карагандинській області, де згодом і помер. Ухвалою колегії Верховного Суду СРСР від 12 січня 1960 р. професор М. Д. Агаллі був повністю реабілітований [11].

Про професора Д. Є. Калкатіна стає відомо з матеріалів цієї ж сфабрикованої ДПУ НКВС УСРР справи. Київську, так звану «Українську», контрреволюційну організацію очолював професор Київського ветеринарного інституту Михайло Степанович Леонтович, який безпосередньо здійснював зв'язок із Всеукраїнською контрреволюційною організацією. До складу керівної трійки київської організації, окрім М. С. Леонтовича, входили професори Київського ветеринарного інституту Д. Є. Калкатін і Д. І. Клісенко. Київська структура «Всеукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів і бактеріологів» була побудована за принципом галузевих осередків. Такі осередки були встановлені при зоотехнічному інституті на чолі з професором Нещадименком, при ветеринарно-бактеріологічному інституті на чолі з професором інституту М. П. Трилиссським, при Дарницькій бійні «Укрм'ясо» на чолі з ветлікарем Пономаренком і у місті Умань на чолі з завідувачем діагностичним кабінетом Н. П. Нікольським [6]. Подальша доля професора Калкатіна Д. Є. невідома.

Статті у «Великій українській енциклопедії» та «Енциклопедії сучасної України» (ЕСУ), які належать Марії Миколаївні Хомляк (18.02.1940–13.12.2009) — фахівцю у галузі фізіології рослин та радіобіології, енциклопедисту, відіграють важливу роль у відновленні історичної справедливості щодо професора Д. Є. Калкатіна [8].

У довоєнні та післявоєнні роки кафедру епізоотології очолювали: професор Д. Є. Калкатін (1922–1931), професор Гегель (1933), доцент К. П. Почечуєв (1935), доцент О. С. Коротич (1937), професор О. Л. Скоморохов (1949–1952), доцент К. І. Дмитрієв (1952–1954), професор О. К. Щербина (1954–1968), професор І. П. Ревенко (1968–1978), професор В. П. Литвин (1978–1980, 1985–2004), член-кореспондент ВАСГНІЛ, професор В. П. Онуфрієв (1980–1985) [5].

З 1985 р. колектив кафедри очолював лауреат Державної премії України, академік АН ВШ України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор ветеринарних наук, професор В. П. Литвин; з 2004 по 2007 рр. очолював кафедру кандидат ветеринарних наук, доцент В. П. Постой; з 2007 по 2009 рр. — доктор ветеринарних наук, професор Т. В. Мазур; з 2009 по 2019 рр. — доктор ветеринарних наук, професор В. В. Недосков. На теперішній час завідує кафедрою кандидат ветеринарних наук, доцент Володимир Васильович Мельник.

З кожним роком кафедра розвивалася, збагачувалася науковими здобутками і науковцями. Змінювалася і трансформувалася і назва кафедри в процесі її становлення. На сьогодні у складі кафедри великий науково-педагогічний колектив, нова назва — кафедра ветеринарної епідеміології та охорони здоров'я тварин.

Список літератури

1. Аронов Г. Ю., Пелешук А. П. Легенди і бувальщина київської медицини (люди, факти, події, документи). Київ : Століття, 2001. 302 с.
2. Вербицький П. І., Достоєвський П. П., Рудик С. К. Історія ветеринарної медицини України. Київ : Ветінформ, 2002. 384 с.
3. Калкатін Д. Патологія і терапія інфекційних хвороб з епізоотологією. Харків : Держсільгоспвидав, 1931. 329 с.
4. Корольов А. Г. Институт научной и практической ветеринарии Наркомзема УССР в годы репрессий. Історія науки і біографістика. 2007. № 3 URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2007-3/07kagugr.pdf>.
5. Мазур Т. В., Сорокіна Н. Г., Мельник В. В. Кафедра епізоотології та організації ветеринарної справи. Історія та сьогодення. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2010. Т. 12, № 2(5). С. 215–219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2010_12_2%285%29_44.
6. Пристайко В. І., Шаповал Ю. І. Справа «Спілки визволення України»: невідомі документи і факти. Київ : Інтел, 1995. 448 с.
7. Покалюк В. В. Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут на початку 20-х рр. ХХ ст.: становлення та діяльність. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Історичні науки*. 2013. Вип. 6., С. 386–392. URL: <http://visnyk-history.kpnu.edu.ua/article/view/54439>.

8. Хомляк М. М. Калкатін Дмитро Єлисейович. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. URL: <https://esu.com.ua/article-10640>.
9. Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Київський_ветеринарно-зоотехнічний_інститут.
10. Федоро-Шулчине. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Федоро-Шулчине>.
11. Агаллі Микола Дмитрович. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Агаллі_Микола_Дмитрович.
12. Ліндеман Володимир Карлович. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ліндеман_Володимир_Карлович.

UNKNOWN PAGES OF THE FORMATION OF THE KYIV VETERINARY AND ZOOTECHNICAL INSTITUTE AND THE DEPARTMENT OF VETERINARY EPIDEMIOLOGY AND ANIMAL HEALTH

Melnyk V. V., Sorokina N. H., Martyniuk O. H., Shevchuk V. M., Sytnik V. A., Zhukovskyi M. O.
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The purpose of the work is to investigate little-studied, unknown pages of the history of the development of veterinary medicine in the city of Kyiv and in Ukraine as a whole at the beginning of the 20th century. The material for writing the article was archival documents and research of Ukrainian scientists, historians, archivists, and encyclopedists. Epizootological, descriptive-historical methods were used. The fate of veterinary medicine specialists is inextricably linked with the historical events that took place in Ukraine. This is the fate of the first head of the Department of Epizootology, Professor D. E. Kalkatin. and the fate of Kharkiv professor M. D. Agalli brought them together in a fabricated case on the charge of belonging to the "All-Ukrainian Counter-Revolutionary Organization of Veterinarians and Bacteriologists". A total of 17 people were convicted in the "case", including 6 from the Kharkiv Institute of Scientific and Practical Veterinary Medicine. All of them were sentenced to be shot, which was replaced by imprisonment in the concentration camps Unknown pages of the formation of the Kyiv Veterinary and Zootechnical Institute and the Department of Veterinary Epidemiology and Animal Health for 10 years. Every year, the department developed was enriched with scientific achievements and scientists. The name of the department also changed and transformed in the process of its formation. Today, the department has a large scientific and pedagogical team; the new name is the Department of Veterinary Epidemiology and Animal Health

Keywords: history, veterinary medicine, KVZI, Department of Veterinary Epidemiology and Animal Health

УДК 658:619

DOI 10.36016/VM-2024-110-43

ПРОФЕСІЙНІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Симоненко С. І., Штагер Г. М., Северин Р. В., Богатирьова А. М.
*Державний біотехнологічний університет, Харків,
Україна, e-mail: raisa.severin2018@gmail.com*

Северин Б. С., Пешенко К. Л.
*Національний науковий центр «Інститут експериментальної
і клінічної ветеринарної медицини», Харків, Україна*

Проведення загальних та спеціальних протиепізоотичних, профілактичних, діагностичних, лікувальних ветеринарних заходів дуже тісно пов'язано з ефективністю прийняття рішень щодо їх проведення. Ефективність даних заходів напряму залежить від їх своєчасності та професійності фахівця ветеринарної медицини! Професійна наукова і господарська діяльність фахівців ветеринарної медицини в ускладненій епізоотичній ситуації в Україні (<http://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1081>) та сучасному ринковому середовищі значною мірою залежить від рівня їх теоретичних знань та практичних навичок у сфері менеджменту і маркетингу. Як відомо із теорії менеджменту, власне менеджмент реалізується через виконання загальних функцій: прогнозування, планування, організування, мотивування, контролювання. Крім того є сполучні процеси, такі, як прийняття рішень і комунікація, які об'єднують загальні функції менеджменту. Один із цих важливих сполучних процесів — комунікація нами був уже досліджений раніше. Не менш важливим для дослідження є ще один сполучний процес — прийняття рішень. У таких важливих інструментах, як